

Elionor, la reina que va portar la senyera a Anglaterra

Autor: Marc Pons

Data de publicació: 29-09-2022

Elionor, dels Bel·lònides provençals d'origen català, va introduir la senyera en l'armorial de la casa reial anglesa.

Canterbury (regne d'Anglaterra), 14 de gener de 1236. Fa 786 anys. Elionor de Provença, de la branca Bel·lònida de Provença, es casava (o més ben dit, la casaven) amb el rei Enric III d'Anglaterra. Aquella unió matrimonial segellava una aliança política entre el comtat independent de Provença, sumit en una complicada situació successòria i cobejat per tots els veïns territorials; i el regne d'Anglaterra, ubicat en una situació prou allunyada i perifèrica per a fer bons els equilibris de la cancelleria Bel·lònida d'Ais. Elionor seria reina consort d'Anglaterra durant trenta-sis anys (fins a la mort d'Enric III, el 1272) i reina-vídua durant dinou anys més (fins a la seva mort, el 1291). Durant aquell mig segle llarg, la senyera quadribarrada dels Bel·lònides es convertiria en un dels pavellons habituals de les armes d'Anglaterra.

D'on venia Elionor?

Elionor havia nascut a Ais (seu de la cort provençal) l'any 1223. Era filla del comte independent Ramon Berenguer V de Provença i de la seva esposa Beatriu de Savoia. I era besneta del comte independent Ramon Berenguer IV de Barcelona (1113-1162); i rebesneta del comte independent Ramon Berenguer III de Barcelona (1082-1131) i de la seva tercera esposa, la comtessa independent Dolça de Provença (1090-1127). Precisament, aquesta última unió és la que explica per què els Bel·lònides eren sobirans de Provença. El primogènit de Ramon Berenguer III i Dolça (el comte català no havia tingut fills mascles en els dos anteriors matrimonis), es convertiria en Ramon Berenguer IV de Barcelona; i el fill segon, seria Berenguer Ramon I de Provença, considerat l'iniciador de la branca provençal dels Bel·lònida.

Ramon Berenguer III, Ramon Berenguer IV i Alfons Ramon. Font: Rotlle de Poblet

La senyera catalana d'Elionor

La senyera quadribarrada que Elionor lluí a al seu escut d'armes era d'origen incontestablement català. La genealogia d'aquella reina anglesa ho explica clarament: el senyal de les quatre barres havia estat introduït a Provença amb el matrimoni dels comtes independents Ramon Berenguer III de Barcelona i Dolça I de Provença —sobirans dels seus respectius dominis—, el 3 de febrer de 1112... trenta-vuit anys abans de la unió dinàstica de Barcelona i Aragó (1150). Les quatre barres provençals d'Elionor són les quatre barres dels Bel·lònida catalans, i no dels Ximeno aragonesos com, encara, sostenen obstinadament alguns pretesos historiadors espanyols. I això ho diu clarament la descripció de les armes que il·lustren les representacions de la reina Elionor a Anglaterra: “Armorial of the House of Barcelona and Provence”.

El matrimoni polític d'Elionor

Elionor va ser casada amb Enric amb tan sols tretze anys (en aquell moment, el nuvi en tenia vint-i-nou). I amb setze ja havia engendrat i parit el primer plançó, Eduard (1239), que quan va ser rei va sotmetre una revolta nobiliària i va executar el seu líder Simó de Montfort (1265), fill del qui havia assassinat el comte-rei Pere I, defensor dels càtars, a Muret (1213). Elionor sempre va ser conscient que el seu matrimoni tenia un propòsit estrictament polític. I per aquest motiu, quan va dibuixar el seu escut d'armes personal, el va dividir en dos quaters molt significatius: a l'esquerra els tres lleons rampants (de la nissaga reial anglesa dels Plantagenet) i a la dreta les quatre barres de sang (de la nissaga comtal catalanoprovençal dels Bel·lònida). Amb Elionor les quatre barres catalanes es van convertir en un senyal habitual a la cort anglesa.

Enric III i Eduard I. Font: Abadia de Westminster

Quin paper va tenir Elionor com a reina d'Anglaterra?

Elionor va viure una època molt convulsa com a reina d'Anglaterra. El perfil autoritari del seu marit, Enric III, va provocar dues revoltes generalitzades, que el van enfrontar amb tots els estaments de la societat anglesa, des dels barons feudals fins als gremis mercantils. I en aquell context de guerra civil quasi permanent, Elionor va posar en relleu la seva intel·ligència política i va exercir un rol conciliador —sense oblidar la seva condició de reina— que va ser molt beneficiós pels interessos polítics de la monarquia. La segona revolta (1263-1265), especialment crítica pel rei, que va ser derrotat i confinat a Palau, es va resoldre a favor de la monarquia gràcies a la destresa política d'Elionor, que va ser capaç d'apartar els principals barons anglesos de la causa rebel. L'arquitectura de la victòria sobre Monfort (la venjança de Muret) era obra de la reina Elionor.

Què hauria passat si Elionor hagués heretat Provença?

Ramon Berenguer V i Beatriu van tenir cinc fills: un noi que va morir prematurament i quatre noies. Aquell paisatge familiar els va obligar a traçar una arquitectura d'aliances que pretenia salvar la independència del comtat. Margarida, la primogènita, va ser casada amb Lluís IX de França. Elionor, la segona, amb Enric III d'Anglaterra. I Sança, la tercera, amb Ricard de Cornualla. Però, el comte va designar hereva Beatriu, l'única filla soltera que li quedava. Beatriu es casaria amb un Anjou. I a partir d'aquesta unió els Anjou provençals tindrien una història molt relacionada amb els Bel·lònida de Barcelona, fins al punt que Lluís, descendent de Beatriu i gendre del comte-rei Joan I, va ser a prop de ser coronat rei catalanoaragonès a Casp (1412). Què hauria passat a Catalunya si, en lloc de Beatriu, hagués estat Elionor l'hereva de Provença?

Representació de la nau reial, tripulada per Enric III i Elionor de Provença. Font: British Library

Marc Pons

Podeu llegir l'article original en el següent enllaç: https://www.elnacional.cat/ca/cultura/elionor-reina-portar-senyera-anglaterra_886128_102.html